

МУЗИЧНА ТЕРАПІЯ ЯК ПЕДАГОГІЧНА ІННОВАЦІЯ

Лев Толстой назвав музику «стенографією почуттів». Дійсно, інформаційні й комунікативні можливості музики як форми особистісного самовираження припускають яскраве втілення вражень, емоцій, великої сили почуттів. Про могутній вплив музики на людину писав і М.Гоголь: «Она властительно ударяет, как по клавишам, по его нервам, по всему его существованию и обращает его в один трепет. Он уже не наслаждается, он не сострадает, он сам превращается в страдание; душа его не созерцает, но сама живет, живет своею жизнью, живет порывно, сокрушительно, мятежно».

Сучасній музичній педагогіці в повній мірі став необхідним цей магічний потенціал музичного мистецтва - насамперед як знаряддя збереження психічного здоров'я дітей, засіб корекції емоційно-поведінкових порушень, що стрімко розповсюджуються в їхньому середовищі. Ця проблема безпосередньо пов'язана з педагогічним напрямом у музикотерапії, що поширився в Україні з ініціативи кафедри музичної педагогіки Національної музичної академії України ім.П.І.Чайковського (далі - НМАУ), яка змінила саму концепцію підготовки майбутніх педагогів-музикантів до професійної діяльності. Не традиційне рішення професійно-технологічних і естетико-виховних завдань, а, насамперед, «емоційне виховання», «емоційне навчання», «розвиток творчого гену», у цілому - зміцнення психічного здоров'я як засіб виживання людини в технократичному світі заявлений як магістральний напрям у підготовці фахівців. Оволодіння методами профілактики емоційно-стресових станів і неврозів, нормалізації душевного стану людини за допомогою музичного мистецтва стало метою викладання курсу музикотерапії, уперше уведеного у вузівську практику в Україні.

У колі завдань, поставлених перед майбутніми випускниками кафедри музичної педагогіки НМАУ є наступні:

- формування уявлення про людину як істоту духовну й цілісну, розуміння взаємозв'язку її фізичного, психічного й соціального здоров'я;
- забезпечення оволодіння студентами системою музикотерапевтичних засобів збереження фізичного й психічного здоров'я людини, розвитку й удосконалення її творчих здібностей;
- формування вміння здійснювати психокорекційний вплив на дітей з відхиленнями в розвитку через різні форми музикотерапії;
- розвиток діагностичних умінь студентів у сфері виявлення у дітей спеціальних художніх здібностей, особливостей сприйняття, негативних психічних комплексів;
- розвиток адаптивних якостей психіки студентів за допомогою розвитку багатогранності їхнього сенсорного сприйняття.

Як підсумок, ставиться завдання навчити студентів розв'язувати проблемні життєві ситуації сприятливим для себе й для суспільства чином.

Відповідно до новаторського й експериментального характеру педагогічного напрямку в музикотерапії, викладання даної дисципліни в НМАУ вдалося побудувати в інноваційному ключі. Суть інновації виникає із загальновідомих передумов:

- емоційний стимул є більше сильним спонукальним мотивом до дії, аніж вольові команди;
- музика - найсильніший фактор емоційного впливу.

Виходячи із цього, а також на основі накопиченого багатовікового досвіду древніх дослідників можливостей людського організму сформована концепція *трансформації вродженої поведінкової моделі* в контексті місіональної парадигми психологічної допомоги. У чому її суть?

Розглядаючи конкретну життєву проблему, педагог-музикотерапевт розширює контекст її розгляду до масштабів всього життя людини. Тобто, проблемою стає саме життя людини як таке, її завдання, місія. Розв'язуючи концептуально завдання цього життя, педагог дає індивідуальний алгоритм вирішення інших проблем, які можуть у людини виникнути в майбутньому.

Життя кожного починає складатися повторюваними реакціями на виникаючі обставини. Згодом ці реакції міцніють, кристалізуючись у стійкі програми, які, у свою чергу, взаємодіючи між собою, визначають більш тривалий і стійкий тип поведінки людини у світі. Формується те, що називається *вроджена поведінкова модель*. Це - гештальт, що закріпив комплекс психофізіологічних реакцій людського організму на зовнішні життєві обставини (обумовлені у тому числі й генетичними факторами). Адже в зовнішній світ кожна людина виносить лише ті накопичення, які вже кристалізовані в його розумі й серці.

Певні якісні зміни в психічному житті людини, що необхідно відбуваються на цьому шляху й зумовлюють поведінку індивідуума, що завжди має доленосне значення, і є *трансформація вродженої поведінкової моделі людини*. Зробити її усвідомленою й цілеспрямованою – аксіоматично такою є мета музикотерапевтичної допомоги.

Подібний спосіб вирішення проблеми - через розширення контексту її розгляду - пропонується назвати «Омега-методом». Омега - остання літера грецького алфавіту - символізує мету, завдання, останню крапку можливої еволюції людини.

Але там, де є Омега, є й Альфа - вихідна точка, з якої починається культурний розвиток особистості. Від Альфи до Омegi - саме такий шлях і має пройти людина, замкнувши коло, сполучивши ці дві точки в собі. Її місія і є усвідомлене сприяння своєму власному вдосконаленню.

Проблеми ж виникають у середині шляху. Вони - сигнал про необхідність зміни стратегічного курсу. Фактично, це заклик нашої Самості, якогось провідного початку нашої глибинної сутності, до трансформації на шляху від Альфи до Омegi - з метою знаходження більшої цілісності. Різноманітні арт-терапевтичні практики допомагають людині гармонізувати себе, але чи надовго вистачає такого впливу? Лише музикотерапія, що прямо працює з емоційним спектром особистості, здатна суттєво трансформовано вплинути на останню.

Однак ніякій живій істоті без особливої потреби трансформуватися не хочеться. Потреба, власне, і діє як особливий механізм стимуляції зазначеної трансформації. Механізм цей має об'єктивні підстави, тому свідчення його існування виявляються в самих різних галузях знань: і у висновках точних наук, і в гуманітарному знанні. На хвилі міждисциплінарних пошуків несподівані аргументи на користь існування зазначеного механізму дала... музика - та «світова музика», що у древніх філософських вченнях розглядалася як модель світоустрою, що втілює якийсь глобальний, космічний резонанс - «музику сфер». Дійсно, кожний музичний звук (і кожна людина) містить у послідовності своїх гармонік єдиний алгоритм, що задає у своєму прихованому

вібраційному кодї якусь найкращу спрямованість енергопотокa (так само як і музично-історичного процесу).

Так, «музичний Всесвіт» має свій плин, свій найкращий вектор розвитку. Адже й реальний Всесвіт має аналогічну енерговібраційну основу й теж власний «Омега-вектор» - різний у різні часи («час розкидати» і «час збирати»). Все-таки суще або вписується в пануючий напрямок, або стоїть поперек Шляху й змїтається назад. «Хто знає закон вібрацій - той знає весь закон життя», - відзначали древні.

Дійсно, як встановили вчені, кожна людина продукує на клітинному (і в першу чергу нейронному) рівні власну частоту вібрацій (кожна емоція, як відомо, має свою). Вона повинна бути «співзвучна», синхронізована з навколишнім простором, Космосом. Лише потрапляючи в резонанс із «світовим плином», людина знаходить життєву силу для самореалізації.

Саме явище резонансу є основою музикотерапевтичного цілющого впливу. Резонування частот коливань дає різке нарощування амплітуди коливань при збереженні частоти, в результаті чого руйнуються мости, коли проходять військової колони, стає неприборканою психічна енергія, що виливається в погроми після рок-концертів і т.п. А розбалансований внаслідок хвороби коливальний контур кліток різних органів і систем організму відновлює в результаті резонансу нормальний режим життєдіяльності: блоки на шляху плинущої енергії зриваються, і життєва енергія відновляє свій вільний тік в організмі, вже не зустрічаючи ніяких перешкод. Включаються саморегулюючі функції організму.

Саме музика дає можливість *відчутти* зазначені резонансні принципи функціонування світобудови в їхній нерозривності. Музика може допомогти налаштувати людину на потрібну частоту, подібно настроюванню музичного інструмента. Настроювання це виключно індивідуальне. Механізм же синхронізації із цілим є універсальний: він заснований на тому, що енергопотік струмує тільки в напрямку Омеги. Таким чином, той, хто не йде до неї (еволюційним шляхом), порушує світову гармонію, не вписується в неї, і відповідно одержує від долі «запотиличник» - проблему.

Головне на цій стадії – *усвідомлення ступеня майбутньої трансформації*: вона може припускати серйозне ламання психоповедінкових стереотипів, а може мати частково-корегуючий характер. Все це визначає стратегію музикотерапевтичної роботи й вибір її методів.

Які ж найбільш важливі компоненти музикотерапевтичної технології можна залучати до роботи? Це:

- аксіологічний (відбір особистісної системи ціннісних орієнтацій)
- когнітивний (людина отримує відомості про себе як про унікальний феномен світу, про природу своїх емоцій, темпераменту, способи реагування, що допомагають або заважають їй у виконанні доленосного завдання тощо)
- особистісний (стимулювання особистісного зростання, прагнення до самореалізації та ін.).
- діяльно-творчий (розвиток творчих і комунікативних здібностей у різних ситуаційних обставинах).

Очевидно, що музикотерапія на запропонованому шляху має перспективу піднятися в статусі: від технології розв'язання розвиваючих, корекційних, реабілітаційних і виховних завдань до експертної системи активного впливу на особистість людини.

Включення музикотерапії в блок дисциплін, покликаних сформувати фахівця – педагога-музиканта - в стінах НМАУ, відповідає загальносвітовий прогресуючій тенденції: впровадженню психотехнологій, здатних забезпечити ефективне функціонування людини в сучасному суспільстві, гуманізацію орієнтирів його розвитку.